

SADNI VRT

Ali smemo pričakovati prihodnje leto dobro sadno letino?

L. P.

Na splošno smo z letošnjo sadno letino lahko prav zadovoljni, saj so vse vrste sadnega drevja bogato obrodile. Marsikdo pa se že danes sprašuje, kakšna bo neki letina prihodnje leto. Prav gotovo slabša. Drevesa so se letos izrodila, zato morajo drugo leto počivati. Je to naraven in povsem umljiv pojav. Naš kmet je kar zadovoljen, če mu sadno drevo obrodí vsako drugo leto. In vendar amatram takšno naziranje za netočno in malo zanesljivo. Zakaj pa rodi sadno drevje umnim sadjarjem vsako leto? V dobro in pravilno negovanih sadovnjakih lahko opazimo drevesa, ki rode redno in obilno vsako leto. Na dobro letino pa seveda lahko upa le tisti sadjar, ki s primernimi sredstvi vpliva na izenačenje vsakoletnih pridelkov. Predvsem moramo vedeti, kdaj in kako se tvori cvetno popje, ki je prvi in najpomembnejši pogoj dobre sadne letine. Cvetni popki, ki se bodo razcveli prihodnje pomlad, se tvorijo namreč mnogo prej, t. j. že v letošnjem letu, in sicer od junija do avgusta. Vsak popek je že sedaj v svoji notranjosti povsem razvit in potrebuje le toplega spomladanskega sonca, da vzburi in se razcvete. Kdor pa bo n. pr. sadnemu drevju gnojil v letošnji jeseni, odnosno v prihodnji pomladi, ne more pričakovati, da bo imel zato prihodnje leto, t. j. leta 1943., obilnejšo sadno letino. Vsekakor pa bodo hranilne snovi, ki jih bo z letošnjim gnojenjem dal zemlji, vplivale prvenstveno na razvoj cvetnega popja za leto 1944., vendar pa se bodo plodovi v letu 1943. lepše razvijali. Letošnje jesensko, odnosno prihodnje spomladno gnojenje (t. j. l. 1943.) bo učinkovalo prav za prav v dveh smereh: 1. Plodovi se bodo (kolikor jih pač bo drevo nastavilo) v prihodnjem letu (1943.) lepše razvijali. 2. Tvorili pa se bodo v letu 1943. cvetni popki za naslednje leto (1944.). Iz povedanega torej sledi, da se začne razvijati cvetno popje zelo zgodaj, skoraj leto dni prej, kot si navadno

predstavljamo, t. j. v juniju in juliju za prihodnje leto. Razume se, da zavisi čas, ko se tvori cvetno popje, od različnih okolnosti, kakor: sadnega plemena, sorte, podnebja, vremenskih prilik itd. Dokazano pa je, da nastopajo cvetne tvorbe samo takrat, če so v drevesnem soku v pravem razmerju snovi, ki jih proizvajajo listi pod vplivom sonca (predvsem ogljikovi vodni) z onimi mineralnimi hranilnimi snovmi (zlasti dušičnatimi), ki jih dobiva rastlina iz zemlje po koreninah. Ako prevladujejo dušičnate snovi, potem ne nastavlja drevo cvetnih popkov, ampak poganja močno v lešč. Da nam bo drevo dobro obrodilo vsako leto, skrbimo, da bodo v pravem razmerju drevesu na razpolago tako rudninske hranilne snovi kakor tudi one, ki se tvorijo pod vplivom sonca v listih, ker le tedaj morejo ugodno vplivati na razvoj cvetnega popja. Z drugimi besedami povedano: skrbeti moramo za pravilno ravnotežje med snovmi v drevesu in hranilnimi snovmi, ki jih sprejema drevo iz zemlje. Več dobro vemo, da tiista drevesa, ki jih zalivamo z gnojico, oziroma rastejo v močni zemlji, ženejo krepko v lešč, a navadno nič ne cveto. In zakaj ne? Ogljikovi vodni so z dušičnatimi snovmi v nepravem razmerju, da bi mogli tvoriti cvetno popje. Imamo pa na drugi strani sadna drevesa, ki v lešč ne poganjajo, zato pa vsako leto bogato cveto. V jeseni so obložena s sadjem, ki pa je navadno zelo drobno in slabo razvito. Ker po navadi tako sadje ne dozori pravočasno, je za trg kaj malo vredno.

Res je, da se po vsaki dobri sadni letini drevo izčrpa in oslabi. Kako naj tudi obrodí, ko pa ne more hraniti plodov in istočasno tvoriti cvetnega popja za prihodnje leto, saj mu primanjkuje potrebnih hranilnih snovi, bodisi mineralnih, ki jih črpa iz zemlje, ali snovi, ki se tvorijo v listih pod sončnim vplivom.

Če mora sadjar tedaj storiti, če hoče preprečiti navedene škodljive pojave? Da bo sadno drevo vsako leto nastavilo cvetno popje in redno ter dobro obrodilo, ga mora redno vsako leto pognojiti. V izčrpani zemlji drevo ne more roditi. To vsakdo razume. Drevo,

ki ne more črpati dovolj redilnih snovi iz zemlje, tudi ne more odganjati novih poganjkov. Prav to nam dokazuje, da je tista zemlja izžrpana. Gnojiti pa moramo popolno, t. j. z dušikom (gnojnico), kalijem in fosforno kislino. Izmed vseh gnojil je še najboljši dober uležan hlevski gnoj. Predelan hlevski gnoj vsebuje namreč vse navedene snovi v precej ugodnem razmerju in tudi učinkuje zaporedoma po več let. Da pa bo hlevski gnoj ugodno vplival na razvoj cvetnega popja, moramo drevesu pognojiti z njim v jeseni ali pa v zgodnji pomladi. Pozimi smemo gnojiti le, če ni zemlja zmrzla. Zemljo je treba pognojiti tam, kjer se nahajajo tako imenovane sesalne koreninice, ki edino sprejemajo hrano iz gnoja. Nahajajo se pod vsjo krono in tudi preko nje. Razmeroma največ jih je pod kapom, kjer se zbira tudi največ vlage. Nespametno bi bilo gnojiti drevesu tik debela ali pa bliže deblu. Mlademu drevesu raztrosimo gnoj pod vsjo krono, starejšemu pa 1 do 2 metra od drevesnega kapa navzven in navznoter. V deževnih jesenskih dneh lahko gnoj raztrosimo pod krono in ga pustimo ležati čez zimo na površini. Bolje pa je, da ga plitvo podkopljemo, vendar ne globokeje kot 20 cm v težki: in 30 cm v lahki zemlji. Hlevskega gnoja računamo na leto 4—5 kg na m² površine. Da bo zimska vlaga dobro porazdelila redilne snovi v zemlji, je najbolje gnojiti v jeseni. Zgornja množina uležanega hlevskega gnoja zadostuje tri do štiri leta, zlasti če damo drevesu v tretjem in četrtem letu še nekoliko umetnih gnojil, odnosno gnojnice. Z gnojnico gnojimo spomladi, in sicer tako, da pride vsaj 15—20 cm globoko v zemljo. Ako bi polivali le po površini, bi gnojnice ne pronikla v spodnje plasti in s tem koristila sesalnim koreninam sadnega drevja, ampak kvečjemu koreninam travnate ruše pod kapom, ki bi zato bujno uspevala. Preden tedaj gnojimo z gnojnico, napravimo pod kapom z železnim

drogom luknje, v katere zlijemo nato gnojnico. Na m² površine damo 8 do 10 litrov gnojnice. Neposredno preden začne drevo cvetsti, med tem ko cvete in brž po cvetju ne smemo gnojiti z gnojnico. Prav tako tudi ne smemo gnojiti z gnojnico od konca julija dalje. Naj omenim zlasti še fosforno gnojilo, ki je zlasti za razvoj cvetnega brstja, posebno še oplojevalnih organov, prašnikov in pestičev, zelo važno. Pomanjkanje fosfora večkrat povzroča redek nastavek cvetnega popja, slabo oplojitev in kasno zorenje plodov.

Kar se tiče dušičnatih gnojil, naj omenim, da vplivajo zlasti na krepak razvoj lesnih poganjkov, močno raščo in na debelost plodov. Seveda ne smemo biti z dušičnatimi gnojili preradodarni, ker bi drevo zlasti pri enostranskem gnojenju z dušikom raslo prebujno v sles, cvetelo in rodilo pa malo ali celo nič. Mlajšim drevesom sploh ni dobro gnojiti z dušikom, medtem ko so starejša drevesa, ki so začela pojemati v rašči, manj občutljiva za dušik. Kalij vpliva zlasti na zorenje in trdnost lesa, kar je zopet v tesni zvezi s tvorbo cvetnega popja samega. Posameznih fosfornatih, kalijevih in dušičnatih umetnih gnojil potrosimo na m² po 3—4 dkg. Težko topiljiva umetna gnojila trosimo v jeseni, lahko topiljiva pa spomladi.

Poleg omenjenih hranilnih snovi pa je potrebno zlasti v težki zemlji tudi apno, ki ga potrosimo in nato podkopljemo vsako tretje leto, in sicer do četrtil kilograma na kvadratni meter. Apno vpliva na razvoj plodov in pospešuje sladkobo sadja. V zvezi s kalijem napravi les trden in odporen. Če njam in sploh koščicastemu sadnemu drevju preprečuje smoliko; koristni pa tudi jablanam. letina samo od rednega gnojenja sadnemu.

Umevno pa je, da ne zavišimo dobra sadna drevju. Upoštevati je treba še druge okoliščine, od katerih zavisi oplojitev cvetnega popja, prav tako od pravičnega oskrbovanja krone, uničevanja škodljivcev itd.

ŽIVINOREJA

Operacija domačih živali

Dr. Koren Janko.

Operacija na živali ne vzbuja tistega strahu, kakor ga imamo ljudje pred njo, saj ne gre za lastno kožo. Zato je odločitev za operacijo na živali nekoliko lažja. Živinorejci se pa navadno kljub temu večkrat ne morejo odločiti zanjo, ker se bojijo velikih stroškov. Toda stroški navadno niso tako veliki, kakor se mnogim ljudem zdi. Vzemimo za primer samo kastracijo ali rezanje žrebecev. Za to operacijo se čuti precej ljudi poklicanih in usposobljenih. Veako leto pogine precej konj

na tetanusu in zastrupljenju krvi, za kar v nešteti primerih nosijo krivdo rezarji. Ravno pri kastraciji žrebecev ni honorar skoraj nič drugačen, pa naj je operiral strokovnjak ali pa laik. Je pa ogromna razlika, kako je operacija izvršena in pa glede posledic, če operacija iz katerega koli vzroka ne uspe. Ako se pri operaciji, ki jo je izvršil veterinar, pripeti operirani živali kakšna škoda ali neurečja, dobi lastnik živali ob danih pogojih odškodnino zanjo, ker je veterinar-operator navadno zavarovan zoper nezgode pri operacijah: od laika-rezarja pa ne more pričakovati ničesar in mora vrh tega še tajiti svojo

neurečo, da prikrije pred ljudmi svoje neapametno ravnanje, ker je zaupal življenje živali človeku, ki ne zna in ne more zanjo odgovarjati. Stroški za operacijo skoraj nikdar ne presegajo desetodsetotne vrednosti živali in to je največ.

Nekoliko težje je ugoditi zahtevi po jamstvu, ki si ga žele skoraj vsi živinorejci. Uspeh operacije ni namreč odvisen samo od operaterja, ampak tudi od gradnje telesa in ustrojenja operirane živali, od biti operativnega posega in v ne majhni meri tudi od oskrbovalcev operirane živali. Lahko operacija najbolje uspe, a žival kljub temu pogine, ker so njeni negovalci brezbrizni in površni. Za uspeh vsake operacije je skoraj neobhodno treba brezpogojno upoštevati vsa navodila in popolnoma zaupati operaterju.

Kaj je operacija? Pod operacijo razumevamo vsak krvni poseg v organizem, t. j. v našem primeru v živalsko telo s kakim rezilom. Po kakovosti delimo operacije v lažje in težje. Med lažje operacije bi lahko šteli odstranjevanje različnih bul, oteklin in novotvorb, za katere je nož v 80% primerih najboljšo zdravilo. Pri bulah, oteklinah in novotvorbah živinorejci zelo veliko grešijo. Ali se zanje večkrat ne zmenijo, ali pa skušajo oteklino odpraviti s kako mastjo, bodisi domačo, bodisi kupljeno v lekarni. Pravilen postopek pri bulah, oteklinah in novotvorbah je pa sledeči: Kakor hitro se katera pojavi, je treba najprej ugotoviti, ali gre za oteklino, ki se hoče gnojiti, ali pa za pravo novotvorbo. Možna je še tretja vrsta oteklin, ki naglo nastaja, navadno od različnih udarcev. Te otekline vsebujejo kri, katera se je izlila iz poškodovane krvne žile pod kožo. Opisane otekline ni priporočljivo masirati, še manj pa odpreti, ker bi žival lahko zgubila preveč krvi, če je ne bi izkpravala. V takem primeru je treba počakati, da se krvna žila zamaši in zaraste, kar se navadno zgodi v 14 dneh, na kar šele se oteklina lahko prereže. Če pa oteklina ni posebno

velika, lahko brez škode tudi ostane, ker bo sčasoma sama izginila.

Drugače pa je z gnojnimi oteklinami in bulami, ki se od prejšnjih razlikujejo po tem, da na pritisk bole, so veliko toplejše, počasneje rastejo ter so v začetku trde, do čim je prej opisana oteklina že od vsega začetka mehka. Pri gnojnih oteklinah in bulah velja načelo, da jih je najbolje odpreti, oziroma prerezati takoj, ko dozori, torej takrat, ko se pričena mehčati. Gnojne bule se pojavljajo na različnih delih telesa. Posebno pogosto so na področju vrata in med vilicami, kakor n. pr. pri smoliki. Neredke so gnojne bule na vimenu in trebuhu, pri teletih pa so gnojne bule na popku kar pogostne.

Popolnoma drugače je treba ravnati pri novotvorbah, ki so izpolnjene z novonastalim bolezenskim tkivom. Značilno je zanje, da navadno precej rade rastejo in nimajo tekoče vsebine. Pri živalih je najpogostnejša vrsta novotvorb aktinomikoza ali bramor, ki se pojavlja na jeziku, na čeljustni kosti, na vimenu avinje in na mošnji konja, ki je bil okužen pri kastraciji. Te vrste otekline je najbolje operirati že takoj, ko se pojavijo, dokler so še majhne.

Vpreženim konjem se precej pogosto gnoji na ramnem sklepu, kjer leži komat. Omejeno področje zelo oteče, je vroče in boleče. V globini tega dela so se namreč ognjile mezigovne žleze. Če konj nekaj časa ne dela, oteklina popusti, ko pa zopet začne voziti, oteklina še bolj naraste. Vsi načini zdravljenja, razen operacije, so manj uspešni, masaža pa je celo škodljiva. Z operacijo pa se ustvarjajo vsi predpogoji, da bo žival popolnoma ozdravla.

Če se oprema, v prvi vrsti sedlo, ne prilega životu, ali pa tudi iz notranjih vzrokov, nastane v medpljučnem prostoru boleča oteklina, ki se večkrat predere sama od sebe.

(Nadaljevanje prihodnjik.)

NAŠ GOZD

Kako pogozdujemo

Ploskev namenjeno za pogozdovanje moramo najprej očistiti grmičja in plevela. To delo opravimo najbolj učinkovito v pozni pomladi, ko je rast najbolj bujna in semenje še ne zori. Kjer nameravamo pogozdovati s setvijo semena, mora biti čiščenje prostora izvršeno temeljito. Pri sajenju sadik, posebno močnejših, odstranimo goščavo v skupinah, da ostanejo posajena drevesca nekaj časa zavarovana proti sončni pripeki. Paziti je tudi, da ohranimo posa-

mezna koristna drevesa, ki so se naselila že po naravi med grmičjem. Pogozdovili bomo z več vrstami sadik. S temi si zagotovimo večjo verjetnost, da bo saditev uspela — za slučaj, če bi ena vrsta sadik odpovedala —, s tem pa tudi ustanavljamo bodočo obliko gozda, ki naj bo mešan in ne čist, to je zaraščen z eno samo drevesno vrsto. Pri pogozdovanju zanemarjenih zemljišč bomo morali seči največkrat po borovu, ki ni izbiren glede tal in ki se upira dobro suši. Smreka je že močno občutljiva; jelka pa še posebno zahteva mnogo

sence. Na bolj odprtih krajih poizkusimo z macesnom. Vedno je priporočljivo, da posadimo tudi posamezna drevesca tujega porekla, zlasti duglazijo in gladki bor. Iglavcem naj se močno primekajo listavci. Kjer primanjkuje sadik listavcev, si pomagamo s setvijo. Pospeševali bomo rast bukv, hrasta, jesena, javora, domačega kostanja. Zlasti zadnji je vreden posebne pažnje. Skušali ga bomo vzgajati povsod, kjer dopuščajo tla in podnebje.

Pri sajenju drevesc moramo paziti, da so jamice, v katere vtikamo sadike, tako globoke, da se v njih koreninice razprostro in segajo čim globlje. Če koreninice ne segajo dosti globoko, se drevesca posuše in pogozdovanje ponesreči.

Poleg omenjenih zanemarnjenih gozdno-pašniških tal, kjer bi se dalo pridobiti največ prostora za nove gozdove, je pri nas še dosti drugega zemljišča, ki bi se vse koristneje izrabili, če bi ga pogozdili.

Po Barju in na prostorih, ki jih večkrat poplavlja voda, naletimo često na kraje, pokrite s trnjem in plevelom. Na takih mestih bi s pridom lahko naselili hrast, jesen in hitro rastočo topol. Za časa Valvazorja je bil tek Ljubljani na Barju označen z vrsto mogočnih hrastov. Smreka in drugo igličevje seveda ni primerno za tako zemljo.

V prodnatem ozemlju vijuastih rek in potokov, je med rokavi mnogo pustega ozemlja. V kolikor ne bi oviralo prostega odtokanja vode ob poplavlaj, bi bilo vse te razširne plovke pokrite predhodno z vrbovjem, jelšami in topolami. Kasneje pa naj bi se tam naselili brest, jesen, hrast in drugo koristno drevje.

Po našem gričevju in hribovju je mnogo širokih usadov in melin, ki se od leta do leta razširjajo in krčijo gozdove v nerodovlitne plazove in drče. Kjer njih obseg ni prevelik, se dajo taka tla zaustaviti že s samo pogozditvijo. Na prisojnih mestih se dobro obnese akacija, ki dobro veže tla. drugje rdeča vrba, zelena jelša in bor. Za ustalitev večjih plazov so seveda potrebna predhodna tehnična dela s pregradami, plotovi, pletenicami. Kadar je premikanje tal zaustavljeno, uspeva na njih lahko isto drevje, kot v bližnji okolici.

Povečanje gozdne površine bi se moglo doseči tudi z odpravo odvisnih poti, ki preprežajo ponekod malo gozdno posest. Mnogokrat ima posestnik več dolgih ozkih parcel, ki so ločene po parcelah drugega lastnika. Da si omogoči dostop k posamezni parceli, je primoran da si skrbi poti in steze na škodo gozdne zarasti. Z zložitvijo (komasacijo) zemljišč bi se lahko rešilo precej zemlje za gozdno proizvodnjo.

Nasipi in prekop, ki služijo za uravnava, osuševanje ali namakanje zemlje, bi se v mnogih slučajih lahko posadili s korist-

nim gozdnim drevjem. Na Nizozemskem so v tem oziru dosegli lepe uspehe.

Tudi v bližini kmečkih bivališč, po dvoriščih, praznih kotih in drugod, kjer leži prostor neizrabljen, bi bilo umestno posaditi gozdno drevje, posamič ali v skupinah. Lipe, češnje, hrasti, jeseni, domači kostanji bi lahko marsikje lepoto kmečkih domov dvignili in prispevali k domačim potrebam.

Pogozditev naštetih zemljišč je nujna in obsežna naloga, ki zahteva, da se je čimprej lotimo in izvedemo.

Novno pogozdenim ploskvam (posebno na steljnihih in gmajnah) pa moramo tudi v naslednjih letih posvečati še mnogo pažnje, in nege, sicer bi bil zaman ves trud, ki smo ga imeli s pogozdovanjem. Posebno v prvih letih moramo varovati nežne rastline pred številnimi nevarnostmi, ki jih od vseh strani ogražajo. Mnogo dreves uniči suša, zmrzal, mrčes, bolezn, divjad. Posebno moramo skrbeti zato, da živina, ki se pase v bližini, ne zaide v mlade nasade. Če ne gre drugače, moramo posajene površine obdati s plotovi. Zelo opasni so mladim kulturam tudi požari. Treba je mnogo paziti, da se ne kuri v bližini ogenj, ki se po suhi travi v zgodnji pomladi ali v vročih poletnih dnevih hitro razširja in požiga nasade. Posamezna drevesca, ki podležejo poškodbam vsako leto, je treba nadomestiti z novimi sadikami. Plevel in travo, ki skuša zadušiti in izpodrinuti mlada drevesca, moramo odstranjevati in trebiti toliko časa, da se dvigne drevje nad škodljivce in jim s svojo krošnjo odvzame za rast potrebno svetlobo.

Šele po prefeku več let se začne na novo pogozdena tla pokrivati z odpadajočim igličevjem in listjem. Tedaj se začne tvoriti prava podlaga za gozdno rast. Drevje uspeva odslej dobro in hitro in sklene veje med sabo. Še vedno pa se naseljujejo velike rastline, ki skušajo priraščanje dreves zavreti, tako na primer srobot in bršljan. Take nevarne goste, ki so včasih zelo trdoživ, moramo ponovno trebiti. Tudi posamezna drevja, ki se suši bodisi vsled kake poškodbe, bolezn ali zasenčenja, je treba izčistiti iz nasada. Take sušice so namreč nosilke raznih nalezljivih bolezn in nevarna gnezda škodljivega mrčesa.

Praviloma moramo računati, da uspe pogozdovanje šele po kakih dvajsetih letih, odkar so bile zasajene prve sadike.

Iz vsega povedanega lahko sklepamo, da je produkcija lesa pri nas mogoče povečati in sicer prvič s tem, da boljše upravljamo obstoječe gozdove in drugič s tem, da privedemo gozdni kulturi neizkoriščena, zanemarnjena in neplodna zemljišča. Ako bomo intenzivneje gospodarili in spremenili sedaj nekoristno tlo v gozd, bomo vrednost gozdnih pridelkov — tako po množini kakor po kakovosti — lahko še močno dvignili.